

23-24 листопада 2022 року,
Тернопіль, ТНТУ

УДК 159.9

Тетяна Горлата

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

НЕРВОВО-ПСИХІЧНА СТІЙКІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЯК ОДИН З КОМПОНЕНТІВ РЕГУЛЯЦІЇ АДАПТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Tatiana Horlata

Ternopil Ivan Puluj National Technical University , Ukraine

NERVOUS AND MENTAL STABILITY OF A MILITARY SERVICEMAN AS ONE OF THE COMPONENTS OF REGULATION OF THE ADAPTATION PROCESS

Актуальність дослідження. Війна в Україні загострила проблеми у військовослужбовців під час їхньої адаптації до військової служби і до своїх безпосередніх обов'язків.

Цивільній людині, що не має бойового досвіду та досвіду служби у війську, досить важко адаптуватися до умов нового життя. Потрібно не лише набувати нових вмінь та навичок, вивчати військовий статут, гартувати та зміцнювати свою фізичну, вогневу, стройову та бойову підготовку, а ще ефективно виконувати поставлені задачі. Стосунки в колективі при цьому мають дуже важливе значення та впливають на всі сфери життя військового.

У таких напружених умовах дуже важливим елементом є нервово-психічна стійкість військовослужбовців, ставлення до служби, моральна налаштованість та задовільний фізичний стан. Ось чому так важливо підтримувати моральний дух у військових колективах, запобігати конфліктам та проявам різного роду девіантних форм поведінки.

Узагальнюючи наукові визначення нервово-психічна стійкість – це схильність до зривів нервової системи при сильних фізичних та психічних навантаженнях (Воуко О. 2019).

Науковці, які займалися даною проблематикою: Агаєв Н.А., Гаврищак Л.І., Кокун О.М., Лозінська С.В., Лісовський П.М., Максимова Н. Ю., та ін.

Переживання воєнних подій викликають проблемну ситуацію – це суперечність між тим життям, яке було до війни, та перехід до військової діяльності - життя за військовим статутом, наявність чіткої ієрархії, своїх безпосередніх посадових обов'язків, необхідність підкорятися наказам безпосередніх командирів, начальників.

Об'єктом дослідження є ставлення військовослужбовців до служби, до подій та процесів, які відбуваються навколо, можливості та шляхи

адаптації до власної діяльності, поведінка та психічні процеси, що відбуваються з ними в той момент.

Предметом дослідження – показники рівня нервово-психічної стійкості військовослужбовців, як один з факторів оптимального виконання бойових завдань та завдань за призначенням.

Спостереження за адаптацією військовослужбовців до умов професійної діяльності тривало протягом півроку, а дослідження визначення рівня нервово-психічної стійкості - протягом місяця.

Згідно результатів дослідження та статистичних даних, більшість військовослужбовців мають I-й та II-й рівень нервово-психічної стійкості, що дозволяє їм повною мірою адаптуватися до умов служби. Незначна частина, яка не переважає 20% досліджуваних - має III-й рівень нервово-психічної стійкості. Адаптація цих осіб триває трохи довше, але в цілому також проходить успішно. Лише 3% досліджуваних мали IV рівень нервово-психічної стійкості, який вимагає психокорекційної роботи з використанням психокорекційних програм або переведення на інші посади з меншим навантаженням.

Адаптаційні здатності людини багато в чому залежать від психологічних особливостей особистості, та визначають можливість адекватної регуляції функціонального стану організму до різноманітних умовах життя та діяльності. Тому адаптація військовослужбовців є одним з найважливіших процесів, які відбуваються в свідомості людини, що прийшла на військову службу. Від цього процесу адаптації багато в чому залежить вся подальша діяльність військовослужбовця, його бажання служити і виконувати поставлені перед ним задачі.

Ефективність адаптації залежить від того, наскільки особистість реально оцінює себе, оточуючих, свої зв'язки у соціумі, та порівнює свої потреби зі своїми можливостями, усвідомлює та контролює свою поведінку. Некоректне, недостатньо сформоване уявлення про себе веде до порушення адаптації, це супроводжується як підвищеною напруженістю так і конфліктністю, порушенням взаємовідносин, різким зниженням працездатності та зміною стану здоров'я.

Випадки сильного порушення умов адаптованості можуть призводити до порушення військової дисципліни та правопорядку, бути причиною суїцидальних епізодів (вчинків), неякісного проведення службової діяльності і розвитку різноманітних захворювань.

Військові зобов'язані виконувати різноманітні службово-бойові завдання. Виконання цих завдань часто проходить в специфічних екстремальних умовах та різноманітних умовах підвищеного ризику, який загрожує життю і здоров'ю. Переживанню ними травмуючих подій, які виходять за рамки звичного досвіду. Такі переживання травмують психіку, викликаючи порушення та призводять до зниження працездатності, ефективності професійної діяльності чи взагалі унеможливають подальше виконання службових обов'язків.

Погляди різних вчених на процес адаптації поєднує спільне розуміння, що у постійній взаємодії особистості і суспільства в ході адаптації провідна роль надається соціальним умовам. Ці умови впливають на особистість через мікросередовище, в котре людина безпосередньо потрапляє. Крім того особистість не є пасивним спостерігачем, що піддається впливам групи, а виступає суб'єктом діяльності, проявляючи активність, що залежить від певних якостей: свідомо вмотивованість, відсутність схильності до чужих впливів, здатність самому відшукати необхідні рішення, система цінностей, орієнтацій та установок. Тоді зміст соціально-психологічної адаптації це: поява нових людей у військових колективах, засвоєння та прийняття норм, традицій чи звичаїв мікросередовища. Крім того, це ще й встановлення взаємин як «по вертикалі», так і «по горизонталі», процеси самоствердження і самовизначення (Snigur O., Rozmaznin O., Lukhanin V. 2019).

Отже, адаптація до військової служби – це складний та динамічний процес. Він включає в себе як особистісні так і соціальні чинники. Залежить від характеру самої людини так і від стосунків у колективі. Важлива роль у процесі адаптації залежить від підтримки військового колективу та від толерантного та розуміючого ставлення безпосередніх командирів (начальників). Роль командира є важливою і вирішальною як у підтримці під час адаптаційного періоду, так і у вирішенні конфліктів які виникають.

У сучасних умовах проблеми соціально-психологічної адаптації солдатів набувають особливої важливості, постає питання дослідження соціальних очікувань учасників адаптаційного процесу, оскільки вони переміщуються з одного психологічного середовища в інше. Особистісні та суспільні втрати, від невдалої адаптації цієї категорії військовослужбовців, часом не усвідомлюються і розглядаються в якості психологічних причин негативних явищ в військовому середовищі.

Перелік використаної літератури:

1. Boyko O. Military anxiety. Croatian experience and Ukrainian realities. 2019. 27 p.
2. Snigur O., Rozmaznin O., Lukhanin V. Actual problems of psychology of the higher military school. Study guide. 2019. 188 p.